

In het museum. Ik zie, ik zie wat jij niet ziet!

Lesbrief, samengesteld door

Inge Vanbekbergen
Academie Beeldende Kunst
Leuven
ingevanbekbergen@scarlet.be

en Lieve Verheyden
Centrum Taal en Onderwijs
Leuven
lieve.verheyden@arts.kuleuven.be

1. Aangename kennismaking

‘In het museum’ is de weergave van een inspirerende ‘wandeling’ door het Louvre, maar dan in boekvorm. Het Louvre is dat mega-grote museum in hartje Parijs. Het huist 35.000 kunstwerken op meer dan 60.000 m² oppervlakte. Kunstwerken uit de oudste tijden en uit vele hoeken van de wereld staan of hangen er naast (overwegend Europese) schilderijen en beeldhouwwerken uit de eerste 19 eeuwen na Christus. De 35.000 kunstwerken tonen alle thema’s die ons mensen aanbelangen: het museum zelf onderscheidt bijvoorbeeld ‘water’, ‘beroepen’, ‘sport’, ‘heiligen’, ‘fauna en flora’, ‘naakten’, ‘muziek’, ‘spel’, ‘familie’, ‘portretten’, ‘mythen en sagen’ (zie www.louvre.fr, en klik door op Ouvres/kaléidoscope voor een handig overzicht).

De samenstellers van ‘In het museum’ selecteerden op een zeer eigenzinnige manier een 100-tal kunstwerken uit alle thema’s, alle tijden, alle genres. Natuurlijk sta je oog in oog met de meesterwerken van ‘Anoniem’ of van Rembrandt, Michelangelo, Ingres en Vermeer, maar ook langs heel wat illustere onbekende werken word je als bezoeker geleid.

‘In het museum’ zou echter geen boekje van K. Couprie en A. Louchard (auteurs van ‘Heel de wereld’, ‘In de tuin’ (www.lannoo.be)) zijn, als er ook niet wat méér geboden werd dan enkel reproducties. De geselecteerde Louvre-werken hebben een handvol kunstenaars rond Couprie en Louchard geïnspireerd om zelf creatief en kunstzinnig aan de slag te gaan. Op een heel eigentijdse en erg gevarieerde manier werken zij door op de alom bekende Mona Lisa, bijvoorbeeld, of op het thema ‘zelfportret’ of ‘water’. Zo bevat het boekje uiteindelijk bijna 250 klassieke en ‘alternatieve’ kunstwerken.

‘In het museum’ is dus een ode aan het dynamische begrip ‘kunst’:

**Kunst is van alle tijden en culturen,
 geïnspireerd op een steeds veranderende wereld,
 spiegelen voor wat mensen bezighoudt, én
 ieder inspirerend die zelf muzisch aan de slag wil gaan!**

Binnen de onderwijspraktijk heeft het boekje wat te bieden aan heel uiteenlopende, zo niet alle leeftijden. De (oudere) kleuters vinden ‘In het museum’ ongetwijfeld een erg uitdagend *kijkboek*: de variatie aan beelden en technieken, de kleuren, de humor, en de soms zeer herkenbare, maar al eens erg mysterieuze inhoud trekken deze jonge kinderen zeker aan. Net als ‘Heel de wereld’ of ‘In de tuin’ mag het best een permanente plaats in de boekenhoek krijgen. In de lagere school kan het boekje uitstekend ingeschakeld worden in een muzische hoek: leerkracht en leerlingen vinden in ‘In het museum’ eindeloze inspiratie om muzisch aan

de slag te gaan. De variatie aan ‘oorspronkelijke’ kunstwerken en hun ‘vervolg’-kunstwerken, geeft ook heel wat hapklare ideetjes om aan muzische beschouwing te doen. ‘In het museum’ biedt ook speelse aanleidingen om kennis te maken met het begrip ‘tijdsbalk’, en belangrijke mijlpalen op de balk. In de middelbare school kan ‘In het museum’ een muzische inrijpoort zijn voor filosofische vraagstukken (kunst, media, beeldvorming, ...), voor de exploratie van de grote mythen en sagen, en voor een verrijpende en boeiende kennismaking met onze (culturele) geschiedenis.

Even praktisch

1. Op de bladen van ‘In het museum’ staan geen praktische gegevens. De namen van auteurs en de titels van de kunstwerken vind je achteraan. Misschien kun je de (iets te klein gedrukte) tekst sowieso uitvergroten en bij het boekje aanbieden. Als je tegelijk ook pagineert (pag. 1 is de close-up van een schilderspalet), en die paginering op de uitvergroete kopie noteert, dan wordt het voor de leerlingen onderling, maar ook voor jou als lezer van deze lesbrieven, veel makkelijker!

Opm. Aan het eind van deze lesbrieven zijn de verwijzingen op overzichtelijker wijze op A4-formaat opgenomen. De paginering is erin verwerkt.

2. In deze lesbrieven bespreken we verschillende invalshoeken. Elke invalshoek is zinvol voor (bijna) elke leeftijdsgroep, maar steeds in meerdere of mindere mate, zoals aangevoeld door de leerkracht zelf. Wij beschrijven per invalshoek de ideeën en mogelijkheden, die we zinvol achten. Heel eenvoudige vragen en tips staan er naast veel meer uitdagende vragen en tips. Je kunt als leerkracht uit het hele aanbod vrij voor je eigen doelgroep selecteren.

3. We bekijken achtereenvolgens

- Filosofie van de kunst – de kunst van het filosoferen	p. 2
- Muzische vorming	p. 6
- Wie zoekt, die vindt	p. 6
- De wereld in een lijstje	p. 7
- Wereldoriëntatie met de lens op kunst	p. 8
- Beeldend aan de slag	p. 11
- Een extra galerij vol ideetjes	p. 15

2. Filosofie van de kunst – de kunst van het filosoferen

Uitgangspunt

Bij een kind van negen hoor je bijvoorbeeld: ‘kunst is wat mooi is, waaraan lang gewerkt wordt, en wat niet iedereen kan’. ‘Dan is elke baby kunst’, kreeg het kind als reactie...’Tja, eigenlijk zijn we allemaal kunst!’, besloot het het gesprek.

De begrippen ‘kunst’, ‘kunstenaar’, ‘mooi’, ... roepen geen eenduidige inhouden op: iedereen kan er zijn eigen betekenis aan geven, er zijn eigen meningen rond formuleren.

Dat maakt dat de invulling van deze begrippen ook wisselt over de grenzen van tijd en ruimte. Allerlei vragen en verwijzingen naar plaatjes in het boek, kunnen betekenisonderhandeling over deze begrippen ruimschoots stofferen.

Kunst: wat is kunst eigenlijk? Wanneer spreken we van kunst?

Inleidende werkvorm

Je laat de kinderen in groepjes van vier/vijf brainstormen rond het begrip 'kunst': er ligt een flap in het midden van het groepje; het woord KUNST staat centraal, en de kinderen noteren alles waaraan ze denken.

Op deze manier roep je waarschijnlijk een grote diversiteit aan ideeën en ervaringen op, want in de eigen thuisomgeving krijgen kinderen heel uiteenlopende confrontaties met wat in hun gezin 'mooi' of 'kunstig' is. Het beeldende domein is voor (jonge) kinderen het meest grijpbare: bij het ene kind hangt een reproductie van Van Goghs zonnebloemen boven de sofa; bij het andere sieren porseleinen herdertjes de schoorsteen; bij nog andere kinderen vind je allerlei siervoorwerpen uit het oorspronkelijke vaderland van de ouders, en bij nog andere kinderen pronkt een bonte mengeling van (kunst)voorwerpen uit allerlei culturen. Kinderen verwijzen hopelijk ook naar andere domeinen: misschien wordt er veel naar muziek geluisterd, klassiek of hedendaags, en ervaart een van de kinderen dat heel erg als 'kunst'. Het gezin van een ander kind is nauw betrokken bij het plaatselijke toneelgezelschap. Het gaat hier om dramatische kunst. In nog een ander gezin wordt er veel film gekeken... een kennismaking met audiovisuele kunst. Soms wordt er heel wat aandacht besteed aan (volks)dans. En ook huizen met uitpuilende boekenkasten vertellen je iets over de kunstvorm die daar leeft. Enz.

Misschien moet je vaststellen dat jouw leerlingen niet kunnen terugvallen op een rijke ervaringswereld buiten de school, althans niet wat 'kunst' betreft ... voor hen zou een exploratie naar een 'echt' museum fantastisch zijn, maar een duik in 'In het museum' doet wellicht ook wonderen (zie verder).

Vervolgens mag één kind van elk groepje ('de leuke spion') bij elk van de andere groepjes ideetjes gaan sprokkelen, om zo de eigen flap aan te vullen.

In een voorlaatste fase proberen de kinderen de woorden te ordenen (b.v. kunstvormen (muziek, toneel, ...), bedoeling, voorwaarden...). Ten slotte geeft elk groepje een soort omschrijving. Die omschrijvingen worden vergeleken... wellicht overlappen ze deels, maar ze vullen elkaar zeker ook nog aan. Zelf kun je aanvullen met de woordenboekdefinitie uit een kinderwoordenboek, of uit een informatief boek over kunst.

Ten slotte laat je elk kind zijn eigen omschrijving formuleren. In de loop van de dagen dat je rond dit thema werkt, kan elk kind zijn eigen omschrijving aanvullen, corrigeren, nuanceren. Laat de kinderen zo werken, dat ze achteraf hun eigen denkproces kunnen reconstrueren.

'In het museum' geeft je heel wat gelegenheden om antwoorden uit te lokken en te argumenteren op de vraag 'Wat is kunst?'. Zie hier enkele mogelijkheden.

- Op de titelbladzijde zie je een foto van in het Louvre: twee armen van een 'bezoeker' vullen de menhir uit het bronzen tijdperk aan, op de menhir herken je de vage contouren van een gezicht; rechts achteraan zie je ook de suppoost zitten. Wat is hier kunst? De menhir van 2000 voor Christus? De 'installatie' (menhir + eenentwintigste-eeuwse bezoeker)? En/of de foto waarop je het dubbelkunstwerk te zien krijgt in het kader van het Louvre van rond 1800, samen met de wat verveelde suppoost?
- Is 'In het museum' een kunstwerk?
- En wat gezegd over p. 24/25 *De Drenkelingen*?
- Wat noem je kunst op p. 170 *Sleutelhanger*? Het geheel, of enkel de reproductie van *De grendel*? Maar is ingeblikte en gecommercialiseerde kunst nog kunst? Of wordt het dan dertien in een dozijn?

- Is *De Grendel* (p. 169) trouwens kunst? Het ziet er zo uit, maar waarom? En waarom meer of minder, of waarom anders dan *Veelkleurige koe* p. 105?
- Wat is kunst op p. 245 *Mona Lisa nadoen*? De op Mona Lisa geïnspireerde dramatische expressie van elk van de acteurs? De 'installatie' waarbij de acteur tegen de Mona Lisa-achtergrond geplaatst wordt? Of het samenspel van de negen installaties? Kijk ook naar p. 76 *Bijna Mona Lisa*. Of naar p. 203 *Je gebaar!*
- En wat denk je over p. 21 *Gaby in bad* en p. 23 *Redding uit het water*? Worden de foto van het kind met zijn badeendje (p. 21) en de kopie uit een boek voor redders (p. 23) niet 'kunstig', precies omdat ze tussen zoveel 'erkende kunst' een plaats krijgen, ermee geassocieerd worden en een zinvolle bijdrage leveren tot de interpretatie ervan?
- Ten slotte, waar kijken de twee mannen en de giraf naar op p. 213 *Verdwijning*? Misschien ontroert de intens rode wand hen mateloos? En is dat voldoende om van kunst te spreken?

Een catalogus van het S.M.A.K. te Gent (www.smak.be – klik op A-Z) of van een ander museum van hedendaagse kunst, kan deze vraag nog aanwakken?

Een doordenkertje van formaat is Magrittes 'Ceci n'est pas une pipe'... wat is de relatie tussen kunst en realiteit? Vergelijk met de wijze waarop Couprie en Louchard met 'Egypte' omgaan, b.v. in de titel voor p. 99, of voor p. 192. Dit spel met de verhouding tussen de realiteit en de verwijzing ernaar (in taal, bijvoorbeeld) vind je ook wanneer je naar p. 176 *De rog* (let op de poes) en p. 177 *Nina en de forellen* (let op de poes) kijkt. Botsen we met dit spel niet op een typisch menselijke trek? Daarop doordenkend, kan de vraag of een dier in staat is tot 'kunst', waarschijnlijk negatief beantwoord worden (zie ook verder).

Ik ben een kunstenaar in het diepst van mijn gedachten

In het verlengde van de vraag 'Wat is kunst' ligt de vraag 'Wat is een kunstenaar?', 'Hoe onderscheidt een kunstenaar zich van een niet-kunstenaar?'

- 'In het museum' brengt af en toe ook de kunstenaar in beeld (zie ook Wie zoekt, die vindt). Zo zie je hem (ongetwijfeld) op p. 2 *Kleine schilder aan het werk*, p. 111 *Kleine schilder*, 112 *Zijn schilderspalet*, 113 *Inspiratie*... Misschien ook wel op p. 115 *Massa's schilderijen*.
- En wat denk je van *De kopiist* p. 114? Of van *Katy schildert Marcellus* op p. 146? Zien we kunstenaars aan het werk? Of willen deze mensen het graag worden? Maar wanneer ben je het dan?
Valt het je trouwens op dat (bijna) alle kunstenaars in dit boekje van het mannelijke geslacht zijn? Zou kunst alleen iets voor mannen zijn? Waarom wel, waarom niet? Ken je vrouwelijke kunstenaar? Vind je in andere bronnenboeken kunstwerken van vrouwelijke kunstenaars? Hoe was het vroeger? Hoe is het nu? *Voor oudere leerlingen is het verhaal van Camille Claudel, de leerlinge (en nog veel meer) van Rodin, heel boeiend.*
- Ook op een andere manier worden kunstenaars in beeld gebracht, nl. via de vele (zelf)portretten: kijk maar naar p. 50 *Mijn zelfportret* (A. Louchard?), p. 51 *Portret van een voor zijn ezel gezeten* schilder, p. 52 *Portret met distel*, p. 53 *Mijn zelfportret* (K. Couprie?), p. 54 *Zelfportret aan de ezel*, p. 55 *Zelfportret*..
- En wat denk je dan over het kind op p. 21 *Gaby in bad*. Kan het kind een kunstenaar genoemd worden? Op de een of andere manier maakt hij toch ook een 'installatie' Of kan een kind geen kunstenaar zijn? Of juist wel? Is niet elk kind

een kunstenaar? Zijn we niet allemaal een kunstenaar in het diepst van onze gedachten?

- Kunnen alleen mensen 'kunst' maken? En wat doe je dan met p. 110 *De aap-schilder*?
- Wat is het verschil tussen een technicus en een kunstenaar (p. 99 *Gloeilamp uit Egypte*)?

Daarbovenop kun je je zonder meer ook de vraag stellen naar de rol van het publiek. Laat de leerlingen achterhalen waar en hoe de kijker/bezoeker in 'In het museum' in beeld wordt gebracht: het blauwe konijn, p. 3 *Konijn voor de piramide van het Louvre*, p. 45 *Een paard, paardenhaar*, p. 49 *Dubbele afgodklok*, p. 188/89 *Goal* en voorgaand: p. 187 *Onder Chassériau*, p. 196 *Dans voor de koning*, p. 203 *Je gebaar*.

- Heb je een publiek nodig om van kunst te kunnen spreken? Of is het werk een kunstwerk zonder meer?
- In welke mate maakt een kijker zijn eigen kunstwerk van wat hij waarneemt. De ondertitel 'Ik zie, ik zie wat jij niet ziet' is hier van toepassing: iedere kijker ziet iets anders; iedere bezoeker maakt van een werk zijn eigen kunstwerk. De vele vervolgstukken die we in 'In het museum' vinden, wijzen in diezelfde richting.

Leerlingen kunnen dit aan den lijve ondervinden door zelf een associatie te maken bij één werk, elk van hen onafhankelijk van de andere... waarop is leerling X ingegaan, waarop leerling Y? Hoe heeft leerling X het kunstwerk ervaren? Wat heeft het bij hem/haar opgeroepen? En hoe zit dat voor leerling Y?

De 'Spielerei' met het blauwe konijn, met wie we samen het Louvre induiken, toont dit 'Ik zie, ik zie wat jij niet ziet' mooi aan. Soms lijkt hij wel een bezoeker (p.3 *Konijn voor de ...*), net als wij. Toch gaat hij blijkbaar (?) via de artiesteningang het Louvre binnen (p. 5 *Konijn boven*)— samen met al die andere grote artiesten (p. 4 *Artiesteningang*). Ook hij gaat dus kijken naar **Louis XIV** (p. 196 *Dans voor de koning*), en waarschijnlijk heeft hij zich via www.louvre.fr goed voorbereid op dat moment (p. 195 *Op de website*). Wat het schilderij met hem doet, zien we misschien wel op p. 197 *Lodewijk Koning XIV*: anders dan het kleine meisje dat de 'elegante' houding van de in hermelijn gehulde heerser tracht te imiteren, wordt het blauwe konijn blijkbaar zelf zonnekoning, protserig pronkend in zijn bontjas. P. 198 *Terug naar de website* doet er nog een schepje bovenop: de blauwe zonnekoning lijkt niet alleen een zinnebeeld van het konijn zelf, maar wordt op zijn beurt ook een kunstwerk met waarde: je vindt het 'immers' op een website.

Ook op p. 203 *Je gebaar* vind je een mooie uitlokking van de vraag naar hoe een concrete bezoeker naar een kunstwerk kijkt, en wat het met hem doet? In dit geval geldt zeker: hij ziet, hij ziet wat ik niet zie!

- Hebben we te maken met een 'bezoeker' of met een 'kunstenaar', of kun je ook beide zijn? Kijk maar eens p. 114 *Kopiist in het Louvre*, p. 133 *De rondedans van de Gilles*, p. 135 *Verstopperij achter de menhir*, p. 146 *Katy schetst Marcellus*, p. 194 *De opportunist*.
- P. 209 *Zien*/210 *Fotografen*/211 *Fotograaf* roepen vragen op naar hoe we kijken? Kijken we zoals op p.209 *Zien* verbeeld wordt: intens, vurig, geconcentreerd? Of worden we museum-toeristen, en kijken we vooral door de lens van onze camera, om achteraf te kunnen aantonen dat we in het Louvre geweest zijn?

- En hoe zit het met de suppoosten en technici en andere museum-werkers? Vormen zij ook een soort publiek? Cf. p. 99 *Gloeilamp uit Egypte*, of p. 31 *Bewaker met zwemvliezen*.
- Ten slotte, kunnen alleen mensen kunstwerken bekijken en interpreteren? 'In het museum' nodigt je uit om daarover na te denken. Vanwaar anders de giraf op p. 213 *Verdwijning*? En wat doen die nijlpaarden in de Egyptische vleugel van het Louvre? Gewoon 'Vluchten door Egypte' (p. 192/93 *De vlucht uit Egypte*) in de richting van de Nijl (p. 222/23 *Nijlpaarden aan de Nijl*)? Of hebben de samenstellers een andere bedoeling met de installatie van p. 192/193 *De vlucht uit Egypte*: spelen zij met de verwantschap tussen de begrippen 'Egypte' en 'de verzameling Egyptische kunst'?

3. Muzische vorming

De eindtermen en leerplannen vermelden muzische vorming voor elke leeftijd. In grote lijnen komt het hierop neer:

1. help kinderen om te leren kijken naar en genieten van muzische uitingen van anderen (drama, literatuur, muziek, plastische kunst, film, dans ...). 'In het museum' is alvast een doorgeefluik voor plastische kunst.
2. Geef hen zelf ook aardig wat kansen om hun eigen muzische expressie te ontdekken en te ontwikkelen: laat hen dansen, zingen, een verhaal of gedicht schrijven, muziek spelen, tekenen, kleien, foto's trekken, een filmpje schieten... De kinderen kunnen heel wat inspiratie vinden in de kunstwerken van 'In het museum' die ook anderen inspireerden, en zeker ook in de vervolg-werken. Daarin wordt met allerlei aantrekkelijke 'hedendaagse' technieken en vormgevingen geëxperimenteerd.
3. Er moet ook samen met de leerlingen over de eigen kunstzinnige uitingen en die van anderen gepraat worden: zo leren ze hun appreciatie steeds beter onder woorden brengen, en ontdekken zij de bouwstenen van de verschillende kunstvormen: b.v. voor plastisch werk: kleur, compositie, licht en schaduw, vorm, contrast, lijnvoering, tussenruimte, negatieve en positieve vormen, voor – en achtergrond, perspectief, sfeer, kleurcontrast, overlapping, afsnijding, details, structuur en textuur, ritme en herhaling,...

4. Wie zoekt, die vindt

Kunst gaat over alles wat ons mensen boeit... voor (jonge) kinderen is 'In het museum' dan ook een fascinerend zoekboek: dieren, bomen, bloemen, huizen, mensen, hoeden, ogen, ... geef je (jonge) kinderen een stapeltje post-its en (pictografisch weergegeven) zoekopdrachtjes. Laat hen maar met twee zoeken en bespreken... het boekje geeft heel wat stof tot gesprek!

Voor (visuele) zoekopdrachten als uitgangspunt van een verdiepende activiteit: zie ook volgende paragrafen!

'In het museum' nodigt ook uit tot een andere soort zoekopdrachten. Bied je leerlingen de volgende mogelijkheden aan!

- De achtergrondinformatie bij de kunstwerken bevat soms namen (Medusa, Narcissus, Oedipus, Mona Lisa) of begrippen (sfinx, sirene) waarover je misschien wel meer wilt weten. Gebruik allerlei bronnen (boeken, internet, mede-leerlingen of volwassenen) om meer te weten te komen over de persoon achter de naam.

- Meestal wordt er verwezen naar een techniek. Maar wat betekent ‘gouache’, ‘acryl’, ‘installatie’, ‘monotype’, ‘polychroom’, ...
- Enkele kunstwerken bevatten een raadsel:
 - p. 53 *Mijnzelfportret*. begrijp je hoe dit beeld in elkaar zit?
 - p. 78 *Ogen, waarschijnlijk van ...* wie, denk je? Tip: misschien vertelt de associatie met de volgende prent je iets?
 - p. 70 *Bladzijde uit dagboek* van .wie, denk je? Kijk maar goed!
 - p. 56 / 73: Vind je *Dominique als page* terug op de klasfoto *Dominique op school*?
 - p. 88 *Hoofd van een vrouw*. van wanneer zou dit beeld zijn? Vergelijk met Brancusi (Google naar ‘Brancusi + afbeeldingen’)
 (De vraag naar periode kun je natuurlijk bij heel wat plaatjes stellen! Sommige oude werken zijn verrassend hedendaags! Sommige recente werken lijken al van heel lang geleden.)
 - p. 91: waarom *Mijn prinses*?
 - p. 90: waarom staat *Mijn Jan de Goede* op zijn kop?
 - p. 99 *Gloeilamp uit Egypte*. Waarom wordt dit plaatje zo genoemd?
 - p. 102 *Enkele mummies teveel*. Welke zijn er te veel?
 - p. 133: waarom heet dit werk *De rondedans van de Gilles*
 - p. 144 *Het drogen ...*: we zijn in een atelier van een kunstenaar. Wie zou de kunstenaar zijn?
 - p. 170 *Sleutelhanger*: waarom hangt precies dit schilderij aan de sleutelhanger?
 - p. 234 *Buiten de lijst*. Waar komt deze titel vandaan?
- De namen van kunstwerken beïnvloeden (vaak) de manier waarop je ernaar kijkt. Ze geven het kunstwerk mee vorm... Ga zelf op zoek naar boeiende, uitdagende titels voor kunstwerken uit ‘In het museum’, b.v. voor p. 246, p. 244, p. 236, p. 229, p. 219, enz.

5. De wereld in een lijstje

Uitgangspunten

1. Elk (plastisch) kunstwerk is afgebakend in de ruimte. In het geval van een schilderij wordt dat heel duidelijk: er staat een lijst rond. Op die manier wordt een stukje weergegeven realiteit afgezonderd, waardoor het een speciale, meer uitdrukkelijke betekenis krijgt. Je brengt bijvoorbeeld twee of drie elementen uit de realiteit samen in beeld, terwijl je er andere uit weglaat... die unieke combinatie ‘vertelt’ iets.
 2. Een lijst, en bijbehorend passe-partout beïnvloeden de waarneming van het kunstwerk. Vooral de kleur die je rond en kunstwerk aanbrengt, bepaalt de intensiteit van de kleuren van het werk zelf.
- Voor een inspirerende instap: zie p. 236 *Herinlijsting*.

Spelen met kaders

Op allerlei manieren kun je met kinderen het effect van afbakening, inlijsting, ... ervaren. In kringloopcentra vind je lijsten allerhande. Met karton kunnen kinderen zelf allerlei kaders maken. Je hoeft je niet te beperken tot het klassieke rechthoekige kijkgat: experimenteer ook eens met een ronde lijst, een vierkante lijst of een driehoek. Misschien kun je de kartonnen lijst een kleurtje geven. Wat doet die kleur dan met het stukje realiteit dat je er middenin waarneemt? Wijst rood op gevaar? Maakt goud alles veel mooier? Is zwart (inderdaad) een rouwrand of benadrukt zwart extra de kleur of het contrast?

De kinderen kunnen zelf ook een soort ‘zoekertje’ maken met L- kartonnetjes die ze in elkaar kunnen schuiven. Zo ontstaat een vierkantige of rechthoekige zoeker. De link naar de

fotograaf is hier snel gelegd: als je een foto neemt, kijk je door de zoeker van je fototoestel. Met het zoekertje dat telkens van grootte kan veranderen, en/of met hun lege lijsten kunnen kinderen de realiteit instappen, en allerlei stukjes afbakenen. Ze starten daarbij misschien heel klassiek: één voorwerp komt centraal in hun lijst te 'staan'. Je kunt hen stimuleren om te experimenteren: door wat meer afstand te nemen, kan er gecombineerd worden met dat ene voorwerp; door een ander standpunt in te nemen (vogel/kikvors) krijg je een totaal andere kijk op het voorwerp; je kunt het voorwerp ook scheef of in een hoekje plaatsen.... Door kleine dingen toe te voegen, die er in de realiteit eigenlijk niet bijhoren, krijg je een vervreemdend effect.

Je kunt kinderen natuurlijk ook door sleutelgaten laten kijken. Misschien kan dit ook in de klas: laat achter de scheidingswand (gordijn) andere leerlingen een 'scène' uitspelen.

Natuurlijk kunnen kinderen een neerslag maken (schetsend, bijvoorbeeld) van hun experimenten. Het beste experiment kunnen ze eventueel uitwerken, en vervolgens 'echt' inlijsten.

6. Wereldoriëntatie met de lens op kunst

Bij een kunstenaar op bezoek

'In het museum' biedt heel wat mogelijkheden om aan wereldoriëntatie te doen.

Natuurlijk kan de wereld van de kunstenaar, zijn (levens)opdracht, zijn atelier, zijn materialen; de kunsthandel, kunstroof (p. 235 *De diefstal van de Mona Lisa*) enz. geëxploreerd worden.

Het zou natuurlijk leuk zijn als je de kinderen in contact kon brengen met een echte kunstenaar, en met zijn atelier.

Wat het atelier van de kunstenaar betreft, kan het volgende. Zoek in het boek, er staan verschillende ateliers in. (p. 2 *Kleine schilder aan het werk*, p. 110 *De aap-schilder*, p. 111 *Kleine schilder*, p. 144 *Het drogen van de kopieën*). Welke soorten ateliers ken je? Welke kunstenaar hoort thuis in welk atelier? (schilder, tekenaar, beeldhouwer,...). Zijn er afbeeldingen van ruimtes die ook tot een atelier zouden kunnen behoren? Waarom wel, waarom niet?

Tip: in de kunstacademie vind je de verschillende plastische disciplines onder één dak! Ook daar kun je met je klas terecht. Laat elk kind een schetsboek meenemen om het atelier en zijn bijhorende kunstenaar te schetsen. Wat is belangrijk bij het schetsen? Probeer de juiste sfeer te vatten. Kan je iemand "in actie" makkelijk tekenen?

Maak je eigen (mini)museum

Wat is een museum? Waar vind je musea? Hoe heten ze? Hoe zien ze eruit? Waar vind je informatie over hun collectie? Kom je ook uit op informatie in verband met het Louvre? Tref je in een 'echt' museum combinaties aan zoals in 'In het museum'?

Een leuke opdracht met het oog op de verkenning van het begrip 'museum' is de groepsopdracht 'Maak je eigen museum'. Elke groep krijgt een gekke plattegrond van het museum (muren, ramen, deuropeningen, hoogtes ...). Bovendien krijgt de groep de opdracht om 10 (al dan niet samenhangende) kunstwerken (met afmetingen) een plaats te geven.

Er moet nagedacht worden over het museum als architecturaal gegeven. Wordt het een klassiek of hedendaags gebouw of misschien wel een mooie combinatie? Kan een heel oud

werk in een modern museum en omgekeerd? Waarom?

Het museum heeft een plan nodig: hierop moeten duidelijke gegevens staan over de ramen, deuren, muren (hoogte, breedte), in- en uitgangen, middenpad, rustplaatsen voor de bezoekers,...

Wie werkt er in het museum? Ook daarover moet nagedacht worden.

Heeft een museum een catalogoog? Hoe wordt het schilderij beschreven... kunnen de kinderen zelf ook een schilderij beschrijven, bijvoorbeeld om er een artikeltje rond te schrijven.

Een museum vol (kunst)(geschiedenis)

Heel wat schilderijen verwijzen naar historische feiten (politiek, sociaal-economisch, ...). Als die werken in tijd en ruimte gesitueerd worden, kun je aan de leerlingen vragen om het beeld van die tijd meer concreet en in de diepte op te zoeken.

B.v. via de prenten van mummies en sarcofagen. Ga ernaar op zoek in het boek (p. 82 ***Doodskist van Mesrê – 85 Barbiemummie – 102 Enkele mummies teveel***). Waarvan maakten de Egyptenaren mummies en waarom? Welke handelingen kwamen er allemaal bij kijken? En waarom gingen zij op die manier met de doden om? Bij welke volkeren kom je dit nog tegen? Zijn het alleen mensen die gemummificeerd werden? Wat vind je van p. 102-103? Eventueel kunnen de leerlingen zelf een knuffel of pop mummificeren. Ze kunnen er wat lievelingseten en hebbedingetjes voor maken in klei, plasticine,...(p.85 ***Barbiemummie***)

Nogal wat schilderijen verwijzen naar mythologische figuren. Ook daarrond een en ander opzoeken, kan heel boeiend worden...

De kunstwerken in 'In het museum' behoren tot heel uiteenlopende tijdsperiodes. Aan de hand van de informatie achteraan kunnen kinderen een tijdsbalk reconstrueren. Vervolgens kunnen zij de periodes benoemen, en er de typische stijlkenmerken aan toekennen. Eventueel kunnen de jongeren voor elke kunsthistorische fase nagaan wat er leefde binnen de andere muzische domeinen (bewegingsexpressie, dramatische expressie, muziek, film, ...).

In de paragraaf 'Beeldend aan de slag' vind je nog heel wat mogelijkheden tot wereldverkennde opdrachten... maak gebruik van deze muzische insteek: het integreren van allerlei ontwikkelingsdomeinen (cognitief, muzisch, probleemoplossend denken, taalvaardigheid, enz) is erg verrijkend.

Een reis door tijden en culturen

...van wereldbol naar landkaart en terug

Bekijk oude en nieuwe wereldkaarten en wereldbollen, en vraag je samen met de kinderen af hoe mensen zich verplaats(t)en in verschillende tijden en op verschillende plaatsen.

Informatieve boeken allerhande helpen hen een goed eind op weg.

Je kunt de leerlingen actief aan de slag laten gaan, door hen een reis rond 'de wereld' (in 80 dagen – J. Verne)) te laten maken : verzamel allerlei (oude) kaarten: een rondvraag levert wellicht een heel aantal oude exemplaren op. Laat de leerlingen hierop een "reisroute" uitstippelen met inkt, verf,... Laat hen in een klein schetsboek een "reisdagboek" maken met tekst en tekeningen... Volgens het klimaat en de geografie van de streek moeten ze hun traject en vervoermiddel aanpassen. Hoe verplaats je je in de woestijn? Of in een moeras of over kanaaltjes? Hoe geraak je over de oceaan? Hoe worden de hoge bergketens overwonnen? Waar worden dieren gebruikt en waarom?

Misschien biedt Panamarenko hier of daar een goede oplossing aan? Laat de kinderen zoeken naar enkele 'Panamarenko's' op het net.

De leerlingen kunnen ook zelf een vervoermiddel ontwerpen dat door allerlei streken kan rijden, vliegen, varen,... Kijk hiervoor eens naar de ontwerpen van Leonardo Da Vinci. Met

lege blikjes en een goede schaar kunnen er prachtige tuigjes gemaakt worden. Ook hier zal nagedacht moeten worden over hoe alles aan elkaar vastgemaakt kan worden.

Schilder de prachtige versierde olifanten van India of de ezels met karren van Griekenland. Boetseer de kamelen van de Toearegs of laat je vervoeren door de paarden in Mongolië.

Op p. 224 *Egyptisch schip* zie je een boot met Egyptenaren. Laat leerlingen samenwerken bij de constructie van één of meer boten. Hoe maak je het geraamte? Je kan hem met papier-maché maken op een gebinte van houten stokjes, kippengaas, ... Maak er figuren bij volgens de juiste verhouding met de boot. Zijn het Egyptenaren of indianen, misschien zijn het Vietnamezen die op het water leven? Of vissers heel vroeg in de ochtend? Of zijn het bootvluchtelingen op zoek naar wat geluk?

... Met een hoed op je hoofd

Als je goed zoekt, kom je ze zeker tegen in het boekje! Er zijn hoofddekseis van alle tijden, in alle maten en gewichten. Wat is de functie van een hoofddekseis? Wanneer droegen mensen welke hoofddekseis? Wie droeg welk soort hoofddekseis? Mannen? Vrouwen? Arm? Rijk? Arbeiders? Koningen? Wat wordt er vandaag zoal gedragen?

Hoofddekseis zijn kledingsstukken, maar vaak ook kunstwerken. Zie www.hoedenmaker.nl.

Laat leerlingen zich inspireren op klassieke modellen of op zeer excentrieke hoofddekseis.

Tip: papier-maché is een dankbare techniek om hoofddekseis te maken. Je kan ze maken rond een bepaald thema: fruit, dieren, met natuurmaterialen, met recuperatiemateriaal, naar bepaalde schilders, naar een bepaalde tijd, ... Je kan het papier-maché makkelijk beschilderen en een laagje vernis maakt het geheel wat sterker!

Als ze klaar zijn kunnen de kinderen ze showen in de modeshow! Hopelijk is er een fotograaf in de buurt...

... met een stel kleren rond je lijf

'In het museum' geeft beelden en impressies uit alle tijden, en heel vaak staan mensen centraal. (Bijna) al die mensen dragen kleren. Een situering van beelden of schilderijen in de juiste periode, vertelt ook iets over de kleren die (rijke, nobele, edele) mensen toen droegen? De kunstwerken uit 'In het museum' geven een rijke aanleiding om rond 'kleding' een project op te zetten. Laat de leerlingen zich bewegen in (zelf gekozen) culturen/tijden om wat meer te weten te komen over die tweede huid van mensen. Het spreekt voor zich dat arm en rijk, jong en oud, arbeider en edelman, ... zich verschillend kleden. Wat zijn typische kenmerken van het onderscheid tussen arm en rijk, bijvoorbeeld? Hoe kom je wat te weten over het klimaat waarin mensen zich bevinden, als je naar hun kleding kijkt?

'In het museum' bevat vooral beelden van rijkelijk uitgedoste dames en heren. Laat je leerlingen de verkleedkoffer induiken op zoek naar heel chique kleren en zichzelf omtoveren in een prins(es), een koning(in), een markies of markiezin, ... Wijs hen op de belangrijke details zoals juwelen, chique kledij, patronen, exclusieve stoffen, ... Ze poseren voor elkaar, tekenen, fotograferen, schilderen, ... elkaar. Hoe worden plooien weergegeven? Hoe wordt satijn weergegeven?

Je kunt ook portretten laten tekenen in houtskool. De stoffen worden met echte stoffen en kant toegevoegd. Er kunnen nog enkele details geschilderd worden met goudverf.

Natuurlijk kan je je collectie kleding ook in krantenpapier weergeven. Vertrek net zoals een kleermaker of naaister ook van patronen en losse elementen die aan elkaar worden gezet. Hoe doe je dat met papier?

Maak er een heuse modeshow van met moderne of oude muziek. Misschien met de brillen van enkele paragrafen verderop?

... Via talen en schrift

Zoek op in het boekje. Je vindt er allerlei soorten schrift terug, verwijzend naar heel verschillende talen. Welke schriftvormen vind je terug? Vind je meer informatie over deze vormen in informatieve boeken? Aan dit onderdeel kan heel makkelijk een stukje taalbeschouwing gekoppeld worden. De diversiteit aan talen die je leerlingen kunnen 'etalen', zal je misschien nog heel erg verrassen. Trouwens, wanneer ken je een taal? Wanneer ben je tweetalig? Is een dialect ook een taal? Kun je je dialect schrijven? Schrijft men in alle talen aan de hand van een alfabet? Wat waren hiërogliefen? Letters of tekeningen? En waarom is schrijven anders dan tekenen? In welke zin is schrijven anders? Wanneer teken je liever? Wanneer vind je geschreven taal een beter medium? Wat kun je met schrijven wat je met tekenen niet kunt en vice versa? Of is het wat persoonsgebonden, en kan de ene persoon zich beter uitdrukken met tekst, de andere met een tekening? Herinneren de leerlingen zich nog wanneer ze leerden lezen, en hoe dat verliep? Of moeten jouw kleuters nog starten met lezen en schrijven? Hoe staan ze ertegenover? Wat denken ze dat moeilijk zal zijn? Waarom willen ze het zo graag leren? Kan schrift ook kunstig zijn? Bekijk een boek over kalligrafie! Of een miniatuur waarin een letter verwerkt zit.

Zelf ervaren: laat de leerlingen in een gegoten gipstablet de tekens en tekeningen van hun verhaal krassen met scherpe voorwerpen zoals spijkers. Het gipsen tablet wordt nadien ingekleurd met kleurinkten, transparante verf, ... Wat is pigment en waaruit wordt het gehaald? Probeer zelf eens uit met natuurlijke pigmenten zoals koffie, thee, rode kool, saffraan, ... (opletten voor de kleren, tenzij je de stof een kleurtje wil geven!) Waaruit haalden de Egyptenaren hun pigmenten?

Of laat de leerlingen brieven schrijven naar vrienden of familie, waarin zij bepaalde stukken schrijven, tekenen, schilderen, drukken, plakken, via foto's uitdrukken. ... Je kan ook met flapjes en verscholen delen werken. Bewerk de envelop op een vergelijkbare manier zodat de brieven kunst-brieven zijn (mail-art). Misschien hoeven ze zelfs geen enkele letter te gebruiken! Laat hen een originele postzegel ontwerpen, die perfect bij hun brief past!

7. Beeldend aan de slag

Observeren is de kunst!

Beeldende vormgeving heeft alles te maken met observeren, goed kijken, en nog eens kijken, en nog eens.

Laat gedurende 5 minuten een bekend of minder bekend werk zien: elk kind zal een aantal dingen van het werk kunnen onthouden, benoemen, ... Laat ze die dingen op papier zetten. Nadien toon je het werk opnieuw: wat heb je nog meer gezien? Wat was je daarnet niet opgevallen? Het werkje komt beetje bij beetje tot stand. Je zal merken dat niet iedereen hetzelfde eerst tekent. Probeer ook in te gaan op specifieke kleuren en vormen. Nu kan het werk verder uitgewerkt worden in een welbepaalde of vrije techniek.

Misschien ga je graag eens tewerk zoals de hyperrealisten. Wat vind je van het gevogelte op p. 18 *Pauwen hoenderhof*? Je kan werken naar de natuur (bloemen, dieren, stillevens, ...) of naar foto. Gebruik hier weer het zoekertje van in het begin. Ga op zoek naar een interessant deel dat je wil tekenen. Zorg dat er duidelijk texturen of structuren te zien zijn. Door voorzichtig te schetsen en heel geconcentreerd te werken lukt het wel. Net echt! Met een passe-partout zet je het extra in de verf.

Net als bij fotografie kunnen ze ook macrotekeningen maken: heel dichtbij en uitvergroot. Het onderwerp komt een beetje vreemd over. Hier kan je ook weer je zoekertje gebruiken! En als je nog een stapje verder gaat, vergroot je dit voorwerp in klei, gips, ... Zoek op het net werken op van Georgia O'Keeffe.

Kijken is goud, maar wat is dan zilver?

Voelen: elk kind kiest een werk uit het boek en maakt er een voel-werk van met verschillende texturen. De keuze van het kunstwerk is hier heel belangrijk. Gebruik hierbij allerlei materialen: zachte stoffen, zand, plastic, schuurpapier, ... Ze zullen oplossingen moeten zoeken om alles netjes te bevestigen. Laat alleen de grootste vlakken uitwerken en laat de anderen "voelen" over welk werk het gaat.

Ga op zoek in het boek naar "zachte", "harde", "stekelige", "ruwe", ... werken. Ook bij beeldhouwwerken is er een verschil: voelt marmer zachter en gladder aan dan ruwe steen? Welk verschil vind je bij plasticine en brons? Waarmee wil jij graag eens werken? Probeer deze ervaring te verrijken met echte beelden in verschillende materialen. De rommelmarkt of een rondvraag bij leerlingen levert wellicht wel wat op.

De andere zintuigen worden meestal slechts indirect aangesproken: plastisch werk kan geuren en smaken oproepen, net zoals geluiden. Ga maar eens op zoek naar kunstwerken met een geurtje, of naar geluidsvol beeldend werk.

Veel, veel, veel weergeven

Hoe kan je een massa volk weergeven? Zoek in het boek verschillende oplossingen. Waarom is het anders in het Dodenboek bij de Egyptenaren (p.225 *Papyrus*) dan bij Veronese (p.184-185 *Een konijn op de bruiloft van Kana*). Of vind je het in een eenvoudigere versie op p. 4 *Artietseningang* en op p.7 *Plattegrond*?

Wanneer komen er trouwens zoveel mensen samen? Wat drijft hen? Wat willen ze meemaken? Of worden ze verplicht?

Met een eenvoudig sjabloon, een stempel of een lino-snede van 1 figuur kunnen de kinderen een hele boel volk weergeven. Vooraf kunnen de kinderen schetsen maken van elkaar, op de speelplaats, in het station, in het park. De typische houding is heel belangrijk: steunen op 2 benen of op één been, doorgezakt, leunend tegen een muur, ... Met een goede schets kunnen ze de stempel, het sjabloon of de lino maken. Bij het drukken worden de figuren voor en achter elkaar gedrukt, je krijgt overlapping waardoor er dieptewerking ontstaat. Er staan figuren hoog en laag op het blad, ver en dicht. Er kan gespeeld worden met verschillende figuren, deze kunnen verscheidene keren gedrukt worden. Zo kan je heel veel volk weergeven. Ze kunnen ook werken met uitgeknipte foto's of tekeningen. Deze worden over elkaar heen gelegd. Zulke collages moeten eerst grondig gelegd worden alvorens de stukken vast te plakken. Er kan lang mee verschoven worden. Ook hier werken ze met overlapping. Een combinatie met andere technieken is altijd mogelijk. Vind je op het Internet de kleurrijke collages van Henri Matisse?

Ga misschien ook eens op zoek naar het grote keramische terracottaleger gelegen in Xi'an in China. Wat vind je aan informatie? Waarom werd het ooit gebouwd en in welke eeuw? Bestudeer de verschillende figuren. Op het eerste gezicht lijken ze allemaal hetzelfde. Maar als je goed kijkt, zijn er heel wat verschillen. Welke? Hoe zou dat komen? Vind je dit ook terug in het boekje p.58 *Voodoo poppen* – 190 *Kleine spelers* – 191 *Doodsbegeleiders*? Vergelijk dit met het Chinese terracottaleger. Tracht met de hele klas (of misschien wel met

de hele school...) een “terracottaleger” samen te stellen met figuren in klei, plasticine, houtpasta, papier-maché ... (hou je binnen 1 leger aan 1 techniek). Allemaal kinderen en toch allemaal verschillend! Maak een mooie opstelling, presenteer dit in een aparte ruimte en laat de ouders het werk komen onthullen. Vergeet geen foto's van deze “massa” te maken. Neem foto's vanuit verschillende hoeken, van boven, van onder, opzij, ... Neem ook enkele close-ups en foto's van het publiek. Geef het groepswork een passende en originele naam.

Maak een alternatieve klasfoto! Ga eerst op zoek in het boek naar groepsportretten of groepsfoto's. Wat vind je van “Het laatste avondmaal” van Leonardo Da Vinci? Zou je jezelf al zien zitten in deze groep? Misschien zit jullie klas wel achter Da Vinci's tafel? Je kan ook de kinderen fotograferen volgens 1 thema (b.v. retro (in sepia), allemaal met een hoed, als kunstenaars...) en de geprinte versie en uitvergroete (A3) laten bewerken door de kinderen. Op fotokopie of print kan geschilderd worden, geplakt, getekend,...

Doe het licht aan!

Bij heel wat werken is het licht van heel groot belang. Laat de kinderen tien belangrijke “licht”-werken uitzoeken.

Elk kind brengt een voorwerp (3D) mee dat hen heel dierbaar is: een knuffel, een zelfgemaakt beeldje, een paar lievelingsschoenen, ... Dit voorwerp wordt belicht met een spot. Wat gebeurt er? Het kind schildert met zwarte inkt alleen de schaduw die op de tafel valt. Welke vorm heeft deze? Verander de spot van hoogte zodanig dat de belichtingshoek wijzigt en herneem het schilderen. Wat gebeurt er met de vorm van de schaduw? Herken je je lievelingsvoorwerp nog?

Extra: het kind creëert zelf een bepaalde sfeer door middel van een bepaalde lichtbron. v.b. kaarslicht, TL - licht, gloeilamp, ... Welke sfeer roept dit op? Wat gebeurt er met de kleuren? Maak van verschillende klassen verschillende sfeerkamers. Hoe komt dat dit zo ervaren wordt? In het boek vind je ook heel specifieke sfeerplaatjes!

Met zwart en enkele lichtpunten met felle kleuren inkt creëer je een heel speciale sfeer. Kijk maar op p. 235 ***De diefstal van de Mona Lisa***. Zijn er schaduwen?

De mens en zijn

Handen

Doorheen het boek zijn heel veel handen te bespeuren. Jonge handen, oude handen, werkende handen, ... Wat drukken handen uit? Wat kunnen ze vertellen?

Laat van mekaar handen digitale foto's maken. Zorg dat de handen een bepaalde uitdrukking hebben. (v.b. een vuist maken, dag zeggen, wuiven, ...) Laat de anderen raden welke expressie ze weergeven. Misschien kan je ook werken met spreekwoorden waarin handen een rol spelen. Had Michelangelo iets met handen?

Ogen

Ook ogen zijn goed vertegenwoordigd in het boek. Denk maar eens aan de mysterieuze blik van de Mona Lisa.

Maak van elk kind een belangrijke Mona Lisa door te werken op een fotokopie van de Mona Lisa van Da Vinci. Leuk als elk kind zijn of haar eigen foto op de plaats van de Mona Lisa ziet. Probeer het werk toch een persoonlijke toets te geven door iets toe te voegen van het kind. v.b. iets laten vasthouden dat hij of zij dierbaar is of misschien schildert het kind

bepaalde stukken van het schilderij helemaal zelf. Misschien is de achtergrond die van de slaapkamer of van de tuin .

Laat elk kind verschillende brillen maken in karton. Wat gebeurt er als je ze de brillen op hun neus laat zetten? Wat doet een grote, kleine, kleurrijke, vierkantige,... bril met je gezicht? Wat past het beste bij het kind, bij de kleding,...?

Lichaam

Waarom heeft een kunstenaar een model nodig (al dan niet naakt)? Waarom is de studie van de anatomie zo belangrijk? Ga op zoek in het boek en bespreek. Is het model altijd een mens? Kan iedereen model staan?

Laat de kinderen poses aannemen die ze in het boekje terugvinden.

De kinderen tekenen elkaar met houtskool op een heel groot blad. Met houtskool tekenen ze met snelle bewegingen en zonder details. Probeer te tekenen zonder het houtskooltje van het blad te nemen zodat er lange vloeiende lijnen ontstaan die sterk aan elkaar hangen. Op die manier hebben ze minder problemen met de onderlinge verhoudingen.

Wat is er moeilijk, wat is gemakkelijker? Krijg je de figuur op je blad? Wat doe je met de achtergrond?

Huid(skleur)

In het boek komt voornamelijk de blanke huidskleur voor. Ga op het net op zoek naar andere kunstwerken waar verschillende huidskleuren in voorkomen. B.v. Rubens' "Negerkoppen" of de Haïtiaanse vrouwen van Gauguin. Benoem de verschillende huidskleuren en zoek afbeeldingen: Aziaten, blanken, Noord-Afrikanen, Aboriginals,...

Ga op zoek naar de kleuren van je eigen huid: op een bord meng je de nodige kleuren tot jouw huidskleur. Merk je dat ieders huidskleur anders is dan die van alle anderen? Merk je ook dat je huid niet overal hetzelfde kleurt? Welke kleuren komen er in voor? Welke kleur is de belangrijkste? Hoe zou jij je eigen huidskleur weergeven? En welke kleur zou je gebruiken voor schaduwpartijen?

Kapsel

Snuffel in het boek op zoek naar haar. Haarkleur, haartooi, menselijk en dierlijk haar,... Hoe wordt haar weergegeven als het geschilderd, getekend, gebeeldhouwd wordt?

Maak met alle kinderen een grote kring zodanig dat iedereen op de rug van een andere leerling kijkt. De leerlingen tekenen elkaars hoofd en schouders en werken vooral het haar uit. Elk kapsel heeft een bepaalde vorm en die vorm moet weergegeven worden. Hoe is het haar geknipt? Welke kleur heeft het? Is het krullend of eerder stijl? Staat het recht omhoog? Je kan onmogelijk elk haartje tekenen. Hoe los je dat op? Kijk daarvoor in het boek.

Teken met een dunne pen als je veel details wil weergeven, teken met houtskool of schilder met een penseel en inkt om het grover weer te geven. Met gekleurde inkten of waterverf kan je dit haarportret de juiste kleur geven. Wie bij jou in de klas heeft zulke haren als het kind op p. 74 *Galota op de rug gezien* en p. 86 *Pop*?

Varieer de techniek

'In het museum' bied je alle mogelijke inspiratie om één thema of zelfs één kunstwerk met verschillende technieken, en vanuit verschillende invalshoeken weer te geven! Die variatie sluit wellicht ook perfect aan bij de diversiteit binnen je klasgroep: de ene knutselt/frutselt graag, de andere gaat liever digitaal aan de slag, een derde leerling schildert graag met een ruw penseel, een vierde vindt kleien erg fijn, een vijfde wil striptekeningen, enz.

Laat je niet echt afschrikken door organisatie en materiaal... als je dit soort diversiteit wel eens vaker wat kansen wil bieden, richt dan een ‘plastische’ hoek of kast in, waarvoor je elk van de kinderen mee verantwoordelijk maakt.

8. Een extra galerij vol ideetjes

Katten

Zoek de katten op in het boek. Ze zijn heel verschillend, hoe komt dat? Hoe schilderden Andy Warhol en Picasso ooit katten?

De kinderen tekenen katten, ze gaan zo realistisch mogelijk tewerk. Het leukste is een échte kat tekenen, maar het kan ook naar foto. Gebruik eventueel je zoekertje! Zoek de juiste houding van de kat: ligt ze lekker languit of loopt ze met gebogen rug en staan haar haren rechtop? Of misschien zit ze statig met staart rond zich geplooid? Wie weet likt ze haar vachtje schoon... Kijk ook hoe katten in de kunst weergegeven worden/werden. Hoe wordt de zachte pels weergegeven? Kan dat ook als je in klei of steen werkt?

Laat de kinderen heel veel schetsen maken van katten in verschillende houdingen. Rol heel dun zwarte drukinkt uit op een glazen plaat met een rol. Leg het blad met de tekening naar boven en ga nogmaals over de lijnen die al getekend werden. Aan de achterzijde verschijnt nu dezelfde tekening in spiegelbeeld, maar wel gedrukt. Hoe harder je op je potlood drukt, hoe zwarter de lijnen.

Deze grafische techniek heet monotype (1 afdruk). In het boek vind je er eentje terug: zoek op. Je kan met meerdere kleuren werken door verschillende kleuren op meerdere glasplaten uit te rollen. Een monotype kan ook gekleurd worden: let op indien met verf of andere natte techniek moet de drukinkt watervast zijn!!

Dit kan natuurlijk met alle dieren. Welke dieren vind je in het boekje allemaal terug?

De kinderen maken gestileerde beeldjes van allerlei dieren met de nadruk op de eenvoud. Het kan met allerlei materialen en technieken: klei, gips, hout, assemblages, ...

Kijk eens naar p. 105 *Veelkleurige koe* – 16 *Frottis* – 106 *Antieke paardsculptuur* – 107 *Het grote en het kleine* – 108 *Afgietsel van de wolvin van Rome* – 192 *De vlucht uit Egypte* – 222 *Nijlpaarden aan de Nijl*.

Paarden en ridders

Zoek voorbeelden in het boekje en vergelijk met hedendaagse “ridders”.

Laat de kinderen een scenario bedenken waarin een of meerdere ridders voorkomen. Bouw deze scène na, b.v. in playmobil of lego. Er worden de nodige decors gemaakt om het tafereel te vervolledigen. De figuren worden op de juiste plaats opgesteld in het decor. Hiervan worden foto’s genomen, eventueel bewerkt en geprint. Op een fotokopie kunnen de kinderen met verf, potlood, papier, werken om het tafereel “levensecht” of juist surrealistisch te maken. Wat is surrealisme? Zoek enkele surrealisten op het net.

De kinderen verzamelen allerlei materialen om een metalen harnas te maken. (blik, aluminium, zink, oude cd’tjes... plastic) Dit kan 1 heel groot harnas worden of allemaal kleine. Hoe kan het harnas er oud of juist heel hedendaags uitzien? Laat ze eerst een ontwerp maken en werk eventueel op een paspop om de globale vorm niet uit het oog te verliezen. Door de kleine delen samen te voegen ontstaat 1 geheel. Belangrijk is dat de kinderen een oplossing vinden om de delen stevig aan elkaar te bevestigen.

Gekroonde hoofden ...vieren ze hun verjaardag?

De *Kroning van een anonieme* op p. 200-201 kan de inleiding zijn tot “kronen” in het algemeen. Op het net vind je de prachtigste kronen van keizers en koningen! Laat de kinderen een eigen kroon ontwerpen, die helemaal bij hen past. Waarvoor willen ze het liefst gekroond worden? Waarin zijn zij koning(in)? Hoe zie je dat aan de kroon zelf?

Laat de kinderen gebruik maken van zoveel mogelijk verschillende materialen.

De kronen kunnen de klas opsmukken, en zeker op de verjaardagen, of bij andere gelegenheden op het hoofd gezet worden. Ook nu kan een klasfoto: 25 koning(inn)en, ieder op zijn terrein!

Portretten

Ga op zoek naar de vele portretten in het boek. Waarom is een schilderij een portret? Kan een foto een portret zijn? De Mona Lisa kan hier ter sprake komen... samen met de vele opvolgkunstwerken die je in ‘In het museum’ vindt!

Vind je de zelfportretten? Neem eventueel de zelfportretten van E. Schiele erbij, en vergelijk ze met foto’s van de kunstenaar. Waarom zou een kunstenaar zichzelf tekenen? Waarom zou hij zichzelf natuurgetrouw of heel erg ‘vervormd’ neerzetten?

Laat de kinderen zichzelf bekijken in de spiegel. Ze beschrijven zichzelf op papier. Het wordt een zoektocht om te weten welke beschrijving bij wie hoort (let op dat het handschrift niets verradt... verwerk eventueel digitaal). Voor je de leerlingen tekst en leerling laat koppelen, kun je aan telkens één kind vragen om van een ander kind een opvallende trek te noteren... heeft het kind die eigen trek zelf genoteerd? Of zien de anderen andere dingen dan je zelf ziet?

Vind je je spiegelbeeld hetzelfde als b.v. een foto van je gezicht?

Ze kunnen nu zichzelf schilderen op de spiegel terwijl ze door de spiegel kijken. Kijken en schilderen gebeurt tegelijkertijd. Of ze schilderen zichzelf op doek of papier terwijl ze een spiegel voor zich hebben. Of misschien kunnen ze een portretfoto van zichzelf bewerken?

Als de leerlingen voor de spiegel zitten, laat hen dan eens verschillende gelaatsuitdrukkingen uitproberen. Wat verandert er aan je gelaat als je boos, droef, blij, verwonderd kijkt? Wat gebeurt er met de neus, de mond, de ogen, de wenkbrauwen, de wangen,...? Kunnen de leerlingen die verschillende expressies weergeven op papier? Misschien maakt schmink iemand ‘blijer’, ‘bozer’, ‘strenger’, ... laat je leerlingen proberen.

Van een vermoedelijke dader wordt vaak een robotfoto gemaakt. Die komt tot stand op basis van getuigenissen. Verzin zelf het profiel van een ‘onschuldige’ dader (iemand die zijn foto-apparaat liet liggen, bijvoorbeeld). Baseer je op een foto, zodat controle achteraf mogelijk is. Verwerk de gegevens in enkele getuigenissen. En lees die voor. Elke leerling begint aan de hand van de informatie de ‘dader’ te tekenen. Lijken de ‘daders’ op elkaar? Lijkt hij op de ‘dader’ op de foto?

Als spreekoefening kun je leerlingen zelf een getuigenis laten formuleren nadat ze een foto, of een stukje video bekeken hebben.

Beelden – standbeelden

In het boekje staan vele beelden en standbeelden. Laat je leerlingen 5 beelden zoeken die ze erg leuk/knap vinden. Laat hen vertellen over de beelden. Of schrijven, b.v. voor een catalogus, of als verkoper.

Heeft de beeldhouwer een model nodig en waarom? (zie onderdeel “lichaam”). De leerlingen poseren voor elkaar in enkele houdingen die ze in het boek terugvinden. Is het moeilijk? Kun je het lang volhouden? Er worden grote schetsen gemaakt met speciale aandacht voor de verhoudingen en de poses. Enkele van deze schetsen worden in een gipsen of houten blok

gekerfd. Nu kan er gekapt, gevijld en gebeiteld worden tot het beeld tevoorschijn komt. Let er op dat het beeld van alle kanten moet bekeken worden.

Uit een blok klei knippen de kinderen de vorm van hoofd en schouders. Ze trachten door alleen maar klei weg te halen de juiste vorm van de buste weer te geven. Net zoals de beeldhouwers steen weggappen uit hun steen. Er wordt dus geen klei toegevoegd, alleen weggehaald door te snijden, knippen, duwen.

Beeldhouwwerken nodigen ook uit om dramatisch aan de slag te gaan: denk bijvoorbeeld aan tableaux vivants: de leerlingen spelen de belangrijkste scènes uit een (bekend) verhaal, maar doen dat aan de hand van een opeenvolging van verstilde beelden (standbeelden) van de kerngebeurtenissen uit het verhaal. Of aan een variant op 'Pictionary': kinderen beelden een bekend persoon of een gebruikelijke handeling uit, en de andere raden. Zonder het spel af te remmen, kan er tussendoor toch wat feedback op de expressie zelf; het spoort de andere leerlingen ook aan om goed te kijken (zie vroeger).

Trek wat tijd uit om voor te lezen: De Gelukkige Prins, een sprookje van O. Wilde, vertelt over het leven zoals een standbeeld het waarneemt rondom zich.

Stilleven

Wat is een stilleven? Waarvoor dient een stilleven? Hoe wordt het gemaakt? Zoek in het boekje 5 totaal verschillende stillevens en bedenk er een naam voor. Laat de kinderen nadenken over een thema waarrond zij willen tekenen of schilderen (kinderen maken hun eigen stilleven), of stel zelf een stilleven samen rond enkele thema's (fruit, speelgoed, tuingerief, schoenen, flessen, boeken, speelgoedauto's), waaruit kinderen mogen kiezen. Als jijzelf opstelt, of je helpt hen een stilleven op te stellen, waarmee moet je dan rekening houden? Ga je je stilleven belichten? Waarop ga je het zetten? Hoe verhouden de objecten zich tot elkaar? Meer van hetzelfde (kleur, vorm, inhoud, ...) of groot contrast (idem)? Laat elk stilleven uitwerken in verschillende disciplines: tekenen, schilderen met acrylverf, schilderen met paletmes of grove borstels, collage, droge-naaldets op mica, lino, snede, monotype, ... Ook ruimtelijk uitwerken geeft verschillende creaties: papier-maché, klei, ... Hoe voelen de verschillende vormgevingen (van hetzelfde thema) aan?

... Over bloemen

Laat de leerlingen zoeken naar de bloemen in 'In het museum'. Verwijs zelf naar andere kunstwerken van bloemen, b.v. van de impressionisten (Van Gogh, Monet, ...). Ga ook eens kijken naar andere kunstvormen dan tekeningen en schilderijen. Zijn er ooit bloemen gebeeldhouwd, of gegoten, of gesmeed?

Laat de kinderen kijken naar de kunstwerken door een vergrootglas. Zie je nog bloemen of zijn het meer vlekjes die de illusie van een bloem opwekken?

Met de zoeker kunnen leerlingen een prachtig deel van een bloem afbakenen. Dat stukje uitvergroot weergeven, is een hele uitdaging. Kunstenares Georgia O'Keeffe laat je in de bloemen kijken: www.okeeffemuseum.org (klik op 'permanente collectie – more images'). Hoe zouden de bloemen op p. 205 ***Boeket van de schilder*** gemaakt zijn? En vind je het schikken van bloemen in een vaas ook 'kunst' (p. 204 ***Bloemen en schelpen***)? Laat de leerlingen zelf een 'bloemstukje' maken (eventueel na een bezoek aan een bloemsierkunstenaar in de buurt). Laat hen bewust bezig zijn met kleur en compositie!

Landschappen

Op welke werken vind je in het boekje een landschap terug? Wanneer spreek je van een landschap? Wat is de horizon? Wat gebeurt er als de horizon lager of hoger staat? Welk effect heeft dat? Vergelijk dit aan de hand van foto's.

Laat de kinderen met 3 lijnen verschillende landschappen schetsen (zie ook het eerste hoofdstuk in 'Iep' van J. Van Leeuwen). Wordt het een vlak of heuvelachtig landschap of kan je een echt berglandschap tekenen? Laat ze experimenteren met kleur. Hoe gebruik je kleur om een bepaalde sfeer op te roepen? Hoe kan je met kleur diepte weergeven? Probeer of dit ook kan door slechts 1 kleur te gebruiken. Wanneer gebruik je lichte tinten of eerder donkere? Geef hen de opdracht om een eenvoudig landschap te tekenen met potlood. Dit wordt beschilderd met bister (te verkrijgen in de drogisterij). Verdund met water kan je donkere en lichte tonen maken. Eventueel kan er 1 kleur in waterverf of aquarel toegevoegd worden. Hoe heeft Van Ruysdael zijn landschap geschilderd? Zoek het op in het boekje.

Voor de weergave van landschappen en/of allerlei natuurelementen kun je ook terecht in het vele gevarieerde prentenboekmateriaal... illustratoren proberen allerlei technieken uit om natuurelementen weer te geven op een voor kinderen aantrekkelijke wijze. Kies er toch ook voor om wat minder evidente illustratoren mee te laten 'spreken': Dendooven, Kneut, ...

... Met bomen

Ga met de klas naar buiten (in de verschillende seizoenen is het telkens anders) om bomen te schetsen. Hoe vertakt een boom zich? Waar zijn de wortels? Kijk eens op p.238 ***Boom met kraaien***. Hoe teken je een boom met of zonder bladeren? Kan je alle blaadjes tekenen? Hoe doet de tekenaar op p. 237 ***Paysage pastoral avec des grands arbres*** dit? Vergelijk de werken met bomen in 'In het museum'. Kijk goed naar de globale vorm van een boom. Hoe los je dit op met een naaldboom? Probeer het ook eens met waterverf en veel water. Wanneer spreek je van een bos? Waar teken je de bomen als ze ver of dichtbij staan? Probeer bomen voor en achter elkaar te tekenen. Zo krijg je diepte. Ook grotere en kleinere bomen geven dat weer. De leerlingen kunnen hiervoor ook experimenteren met knip- en plakwerk (zie: 'Veel, veel, veel weergeven').

Maak een macrotekening van de schors van een boom. Is dit moeilijk? Als je goed kijkt, wordt dit net een landschap!

... En water

Laat de leerlingen uitzoeken op welke manieren ze water kunnen weergeven. Moet water altijd blauw zijn? Kan je water ook ruimtelijk weergeven? Probeer dit in verschillende disciplines! (tekenen, schilderen, met of zonder kleur, met klei, fotografie, druktechnieken,...) Kijk dan eens in 'In het museum': in nogal wat kunstwerken zit 'water' verwerkt... Wat willen de kunstenaars accentueren: de rust van water, de kracht, de snelheid, ...?

Laat de leerlingen een drijvend kunstwerk maken! Welke materialen zijn geschikt? Hoe verbind je alles zodat het geheel niet loskomt in het water? Bepaal vooraf de grootte.

Laat alle "drijvende kunstwerken" te water in een vijver, meer, ... in de buurt.

... Onder een helderblauwe of donkergrijze koepel

Laat kinderen/leerlingen experimenteren met allerlei materialen (drukken met sponzen, waterige oplossingen allerhande, potlood, ...) om 'de lucht' weer te geven, of liever om verschillende types 'lucht' weer te geven: een dreigende lucht, een helderblauwe zomerlucht, een lucht vol schapenwolkjes, enz. 'In het museum' biedt natuurlijk ook heel wat inspiratie.